

augusztus 20-ig tartott. Ezen idő alatt is működött az iskola, tanítottak különböző épületekben. A szerbek kivonulása után az igazgató újra szervezhetette az iskolát. A be rendezéseket be kellett gyűjteni, át kellett vezetni a tanulókat, a testületet egy békésebb világba. Ezt a nem könnyű feladatot is sikeresen oldották meg. A sokat tapasztalt igazgató több városi testületben fejthette ki véleményét, javasolhatott az oktatás jobbítására. Tagja volt – az 1889. szeptember 20-án megalakult – polgári iskolaszékeknek, a város törvényhatósági bizottságának, a római katolikus iskolaszékeknek.

Egy teljes élet munkássága zárult le 1923 nyarán, amikor is nyugállományba került. 1930. június 11-én halt meg. Haláláról az iskola tanulóifjúsága, tanári kara, a város közvéleménye is megemlékezett.

FELHASZNÁLT FORRÁS ÉS IRODALOM JEGYZÉKE

- [1] Az 1868. évi XXXVIII. Törvénycikk a népiskolai közoktatás tárgyában. Magyar Törvénytár.
- [2] Baja városi polgári fiúiskola és a vele kapcsolatos alsófokú kereskedelmi és Ipariskola Értesítője az 1888–89. (VII.) tanévről.
- [3] Polgári fiúiskola Értesítője az 1891–92. (X.) tanévről.
- [4] Ua. az 1895–96. (XIV.) tanévről.
- [5] Ua. az 1899–1900. (XVII.) tanévről.
- [6] Ua. az 1903–04. (XXI.) tanévről.
- [7] Ua. az 1915–16. (XXXIII.) tanévről.
- [8] Ua. az 1924–25. (XLII.) tanévről.
- [9] Győri Vilmos: A polgáriskola gondolatának kialakulása (1868-ig). Budapest Stephaneum Nyomda
- [10] vitéz Sághegyi Lajos dr.: A magyar polgári fiúiskola hatvan éves múltja. Budapest. Kiadja az Országos Polgári Iskolai Tanáregyesület 1929.

SZELE BARNA
Debrecen

A tanítók gyakorlati képzése a debreceni református kollégiumban a múlt század végén

Tanítóképzésünk nem egyik, hanem kulcskérdése a gyakorlati képzés, melynek legfontosabb színtere a gyakorlóiskola. Tanítói felelősségteljes, sokoldalú tevékenységükkel a képzés bázisát jelentik.

A pedagógiai gyakorlat igen jelentős motivációs tényező, hiszen a hallgató itt kap teret és lehetőséget a nevelési-oktatási feladatok és nevelési helyzetek önálló megoldására. A képzés során az ilyen jellegű feladatok támogatói az elméleti oktatásnak is.

A tanítók gyakorlati képzésének értékei, hagyományai a múltban gyökereznek.

A debreceni Református Kollégium a XVI. századtól kezdve gyakorolta tanítóképzési és küldési funkcióját. Szilvásújfalvi Anderkó Imre 1597-ből fennmaradt vezérkönyve, valamint az 1657. évi törvények bizonyítják, hogy nem felkészületlenül mentek ki a növendékek a rektóniakra. Anderkó Imre latin nyelvű könyve tanítói kézikönyvnek is tekinthető, amely segítséget nyújtott a tanulás megszervezéséhez, valamint az első olvasás és írás tanításához. Az 1657. évi törvények szerint a Kollégiumban magasabb életkorú tanulók alacsonyabb életkorú diákokat tanítottak. Ezek voltak a publikus

praeceptorok (köztanítók). Ismeretes volt még a privátus praeceptorság (magántanító-ság) „intézménye” nagyobb diákok számára.

A tanítva tanulás a protestánsokra oly jellemző szisztémája a gyakorlati képzést volt hivatva szolgálni. Mind a köztanító-ság, mind a magántanító-ság 1873-ig a gyakorlóiskola létrehozásáig funkcionált.

A gyakorlóiskola létrejöttét elősegítette az 1868-as népoktatási törvény. A törvény a magasabb szintű tanítóképzés érdekében gyakorlóiskolák létrehozását szorgalmazta. Az új intézmény 1873- október 27-én nyitotta meg kapuit.

A gyakorlóiskola a tanítóképző intézettel szerves egységben állt, annak nevelési-oktatási elveit kellett szolgálnia. Az intézet céljainak megfelelő I-IV. elemi osztályra vonatkozó népiskolai tanterv szellemében kezdődött el a tanítás. Első tanítója Kállay István, akit az egyházkerületi közgyűlés titkos szavazás útján választott meg 1873 októberében. Majdnem két évtizedes tanítói múltja (17 év) juttathatja eszünkbe azt a kialakult rossz gyakorlatot, amely szerint pályakezdő tanítót is alkalmaznak sok esetben napjainkban gyakorlóiskolákban.

A gyakorlóiskola I-IV. osztályának tanterme tíz méter hosszú, szélessége 7,60, magassága 4,42 méter, térfogata 335,92 köbméter. (Jelenlegi tantermeink sok esetben nem rendelkeznek ilyen paraméterekkel.) A tanterem nagyméretű ablakai a jó megvilágítást biztosították. A tanteremmel közvetlenül kapcsolatban volt egy szoba, amely kettős funkciót látott el. Itt voltak megtalálhatók a tanszerek, anyakönyvek, haladási és mulasztási naplók, de ez a szoba szolgált előkészítő helyiségül a tanítóképezdei tanulóknak a gyakorlati tanításokhoz.

Az egyházkerület és a képezdei tanári kar gyorsan gondoskodott a gyakorlóiskola felszereléséről. A tanteremben 21 darab 3-3 üléses pad, díszes tanítószék, mosdószekrény törülközőkkel, egy álló és két falitábla, egy üveges szekrény, az irodában egy asztal és hat karosszék volt. A berendezésen kívül az ismeretek elsajátítását segítették az alábbi szemléltető eszközök:

A vallás tanításához: bibliai színes képek, Palesztína térképe.

Írás-olvasáshoz: írott és nyomtatott betűkártyák.

Számtanhoz: számológép, fából készült mértani testek.

Földrajzhoz: földgömb, térképek.

Történelemhez: magyar királyok „származási fája”, főbb események időrendi táblázata.

Természettanhoz: állat-növénytanai ábrák, néhány kitömött emlős és madár, asványgyűjtemény állt rendelkezésre.

Az eszközök sorát természetesen kiegészítették a tanító és növendékek által „házi-lag” készítették.

Véleményem szerint az egyházkerület a kor kívánalmainak megfelelően gondoskodott a tárgyi feltételekről.

A gyakorlóiskola már alapítási évétől kezdve kettős feladatot látott el. Egyik feladata a nagyszámú debreceni elemi iskolák versenyében megállnia a helyét, másik feladata – jellegeből adódóan –, hogy a leendő tanítók számára gyakorlási lehetőséget biztosítson.

A tanítóképezdei tanárkar 1873-ban készített tanterve értelmében másod- és harmadéves hallgatók látogatták a gyakorlóiskolát hetenként négyen-négyen. A harmadévesek megfelelő előkészület után tanítottak, a másodévesek csak megfigyelők voltak, de megfigyeléseikről jegyzeteket voltak kötelesek készíteni és azt bemutatni az igazgató-tanítónak.

A gyakorlati vizsgát a növendékek az igazgató által kijelölt, módszertanilag kidolgozott népiskolai „mintaleckék” szerint a gyakorlóiskolában tették le.

Az 1873-as tantervet 1878-ban új tanterv váltotta fel. Az 1884–85. tanévben a képzési idő három évről négy évre emelkedett, a harmad- és negyedéves tanulók jártak hetenként két fordulóban tanítási gyakorlatokra. A másodéves hallgatók vagy segédkeztek a gyakorlati tanítás előkészítésében, vagy jegyzeteket készítettek. Az intenzív gyakorlatok következménye volt, hogy egy tanév alatt létszámukhoz képest többször is megfordultak a képzőintézeti növendékek a gyakorlóiskolában.

Az 1890–91. tanévtől egy negyed- vagy harmadéves, és két másodéves jelent meg egyszerre a gyakorlatokon. A másodévesek továbbra is megfigyelés, jegyzetelés céljából.

A gyakorlat mechanizmusa a következő volt. A felsőbb évfolyamos tanulóknak a gyakorlóiskola tanítója kiadta a tanítandó tananyagot, melyet az módszertanilag feldolgozott, és az igazgatónak átadta értékelésre. A jóváhagyott „vázlatot” az éppen soron következő növendék a társai, a gyakorlóiskolai tanító és esetleg az igazgató jelenlétében a tanítást levezette. Tanítására minden esetben érdemjegyet kapott.

A gyakorlati képzést az egyházkerület a hittanhallgatókra is kiterjesztette. 1880-tól a kötelezett másodéves hittanhallgatók hetenként egyszer egy órában hallgatták a gyakorlóiskolai tanításokat, és természetesen a gyakorlatokból vizsgáznuk is kellett. Ezen intézkedés alól csak az 1895. évi egyházkerületi közgyűlés menti fel a hittanhallgatókat.

Úgy vélem, a gyakorlóiskola működésének első éveiben bebizonyította mindent megtett annak érdekében, hogy a végzett tanítók széles körű gyakorlati ismeretekkel felvértezve helytálljanak az iskolákban. Ebben jelentős szerepet vállalt Kállay István. Életműve máig ható értékeket hordoz a gyakorlati képzést illetően, és számtalan tanulság levonására készíthet bennünket. Nevezetesen arra, hogy növekedjen az aktív pedagógiai munkára fordított időmennyiség, valamint tökéletesedjen a gyakorlatok irányítási-értékelési rendszere.

SZERZŐINK, MUNKATÁRSAINK FIGYELMÉBE!

Tisztelettel kérjük szerzőinket, hogy kéziratukat *a szerkesztőség címére küldjék: 6701 Szeged, Boldogasszony sugárút 6.* A borítékra írják rá, hogy *kézirat.* Csak gépelt, 10–12 lapnál *nem nagyobb terjedelmű* kéziratokat fogadunk el. A kézirat *első és második példányát* kérjük, *kettes sortávolsággal gépelt* formában, *normál géppapíron, a gépelési hibák gondos kijavításával,* a felhasznált szakirodalom pontos fel tüntetésével (*szerző, cím, hely, kiadó, lapszám, rövidítve: l.*).

Külön lapra kérnénk *fölrírni irányítószámok lakcímüket, beosztásukat, munkabélyüket és személyi számukat,* mert enélkül tiszteletdíjat nem utalhatunk ki.

Felhívjuk egyúttal szerzőink figyelmét arra is, hogy *másodközlésre nem vállalkozunk,* hozzánk küldött írásaikat más folyóiratokban *nem publikálhatják,* de az újraközlés jogát is fenntartjuk. Szerkesztőségünkönél is érvényes az az általános gyakorlat, hogy *kéziratot nem örvünk meg, és nem is küldünk vissza.*

A szerkesztőség